

MAKTABGACHA TA'LIMDA - ZAMONAVIY TARBIYACHI

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi
Ismoilova Umida

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15230720>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari qanday bo'lishi va unga qo'yiladigan zamonaviy talablar haqida yoritilgan. Mashg'ulotlarni zamonaviy tarbiyachi qanday o'tishi lozimligi haqida aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Zamonaviy tarbiyachi, pedagog, kreativlik, muomala madaniyati, pedagogik mahorat, yangilanish, texnologiya.

Hozirgi katta tezlik bilan rivojlanib kelayotgan davrda har bir inson yangicha hayot tarzi, yangicha dunyo qarashi shakllanib bormoqda. Shu jumladan yetishib kelayotgan yosh avlod ham. Ular uchun kunda kunga yangilik va taraqqiyot rivojlanib borayotgan ekan ularnu oddiy darslik yoki eski qo'llanmalar va eski ta'lim jarayoni bilan qiziqtirib bo'lmaydi. Shuning uchun har bir soha har bir jabhada yangilanish va o'z ustida ishlash dolzarb masalaga aylandi. Bu bilimlarning boshlangich poydevori bo'lgan Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va maktab ta'limi alohida o'rin tutadi. Bu o'qituvchi va tarbiyachilardan yangi bilim va yangi tajriba mahoratlarini talab qiladi. Hozirgi kunda MTT tarbiyachilariga bir qancha talablar qo'yiladi, shu jumladan pedagogik mahorat ham. Pedagogik mahorat bu tarbiyachining shunday shaxsiy va kasbiy fazilatlarini belgilaydigan xususiyatki, u o'z o'quv fanini chuqur va atroflicha bilishida, pedagogik-psixologik va metodik tayyorgarligida, yoshlarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishning optimal yo'llarini izlab topib, amaliy faoliyatga qo'llashida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, kutubxonachi rahbar va xodimi insoniylik, mehnatsevarlik va fidoyilik kabi ma'naviy-axloqiy fazilatlarini o'zida tarkib toptirishi lozim. Shuni alohida qayd qilib o'tmoq zarurki, tarbiyachilik kasbi murakkab va ma'suliyatli kasbdir. Ushbu kasbning sharafliligi va murakkabligi shu bilan belgilanadiki, u doimo ongning yagona sohibi bo'lgan inson bilan muloqotda bo'ladi. Ongli va tirik jonzot esa aqliy, ruhiy, hamda jismoniy jihatdan doimo rivojlanishda bo'ladi. Shuning uchun, bola bilan doimo muloqotda bo'lganda, unga ta'sir ko'rsatish uchun muntazam ravishda psixologiya, tarbiya nazariyasi kabi fanlarni mukammal o'rganib, o'z kasbiy mahorati ustida muttasil ish olib borishi kerak. Bu tarbiyachidan pedagogik-psixologik va metodik tayyorgarlikni ta'minlaydi. Pedagogik mahorat-pedagogik jarayonda tarkib topadi. Pedagogik jarayon esa kasbiy va shaxsiy tayyorgarlikni yo'lga qo'yib, mehnatga, hayotga tayyorlash uchun davlat, jamiyat, millat va kelajak avlod oldida javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shuning uchun, xodim shaxsiy va kasbiy fazilatlar egasi bo'lishi lozim. Pedagogik nazokat(takt) – o'qituvchining pedagogik maqsadga muvofiq, foydali, qimmatli harakatlarining o'lchovi, me'yori va ta'sir vositasining chegarasi sifatida xarakterlanadi. Pedagogik mahoratning qayd qilingan tarkibiy qismlari o'qituvchining kasbiy xususiyatlarini boyitadi va uni mohirlik sari yetaklaydi va o'qituvchi – tarbiyachida pedagogik mahorat malakalarining tarkib topishiga yordam beradi. Ammo, o'z kasbining mohir ustoz bo'lish uchun faqatgina ularga tayanib, ish tutish kutilgan natijani bermasligi mumkin. Buning uchun muntazam ravishda pedagogik fikrlash, pedagogik o'ylash, pedagogik ish tutish lozim bo'ladi. Bu deganimiz o'z faoliyatini pedagogik hodisalarni, vaziyatlarni tahlil qilish, ularning har bir bog'lanish joylarini anglashga intilish, kunlik natijalarni mustaqil ravishda tahlil qilishi va yangi ta'lim-tarbiyaga doir g'oyalarni avvalgilari bilan taqqoslay olishga odatlanishi ham lozim bo'ladi. Asosiy pedagogik-psixologik muammolarni topa olish ularni hal etishning eng qulay yo'llarini topish ustida o'ylash ham kerak. Bo'lajak tarbiyachilarga qoyiladigan talablarga yana kop narsani misol qilishimiz mumkin. Talablar asosan kasbiy va shaxsiy deb olsak ular har birini yana turlicha sohalarga bolishimiz mumkin. Masalan: bo'lajak tarbiyachilarga qo'yiladigon shaxsiy talablarga ularning muomala madaniyati, xushfe'lligi, bag'rikengligini misol qilib olsak bo'ladi. Tarbiyachilarning kasbiy talablariga biz avvalo uning

bilim darajasini darslarga mashg'ulotlarga kreativ yondashishiga nutq madaniyatiga va kasbiy mahoratiga qaraymiz.

Tarbiyachi yosh avlodni xalqimizning munosib farzandlar qilib tarbiyalashdek muhim, faxrli va shu bilan birga mas'uliyatli vazifalarni bajaradi. Bola shaxsining shakllanishida tarbiyachining yetakchi rol o'ynashi, uning har bir bolani shas sifatida shakllanishida javogar ekanligini taqozo etadi. Tarbiyachi bolalarga kundalik hayotda, o'yinlarda, mashg ulotlarda, birgalikdagi mehnat faoliyatida va ular bilan bo'ladigan muomalada ta'sir korsatadi. U har bir bolani diqqat bilan o'rganishi, uning shaxsiy sususiyatlarini, qobiliyatlarini bilishi, pedagogik nazokatini namoyon qilishi bolalarning xulq-atvorini, ish natijalarini haqqoniy baholashi kerak hamda ularga o'z vaqtida yordam ko'rsata olishi, oiladagi ahvoli bilan qiziqishi zarur.

Zamonaviy demokratik jamiyatda maktabgacha ta'lim tashkilotlariga go yilayotgan talablar tarbiyachidan muntazam ravishda o'zining umummadaniyva kasbiy tayyorgarligini boyitib borishni talab qiladi. Tarbiyachi shaxsiga qo'yiladigan muhim talablardan biri shuki, tarbiyachi nutq madaniyatiga ega bo'lishi lozim. Tarbiyachi uchun namunali nutqni egallash —bu uning o'z kasb-koriga tayyorligini belgilovchi ko'rsatkich hisoblanadi.

Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalari yechish, muammolivaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur. Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilar ekan, pedagogning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi. Pedagogning ilmiy-tadqiqot ishlari va ilmiy yoki ijodiy loyihalari amalga oshirishi unda kreativlik potensialini yanada rivojlantiradi. Pedagog o'z-o'zidan ijodkor bolib qolmaydi.

Uning ijodkorlik gobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib o'rganish, o'z ustida ishlash orgali shakllanadi. Zamonaviy ta'lim barcha turdagi ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan tarbiyachi pedagoglarning ijodkor bo'lishlarini taqozo etmoqda. “Kreativlik” tushunchasi o'zida madaniy xilma-xillikni aks ettiradi. G'arb kishilari uchun kreativlik, umuman olganda, yangilik sanaladi. Ular kreativlik negizida noan'anaviylik, qiziquvchanlik, tasavvur, hazil- mutoyiba tuyg'usi va erkinlik mavjud bo'lishiga e'tiborni qaratadilar (Myordok, Ganim, 1993 y.; Shternberg, 1985 y.). Sharqliklar esa, aksincha, kreativlikni ezgulikning qayta tug'ilish jarayoni, deb tushunadilar (Xui, Sternberg, 2002 y.; Rudovich, Xui, 1997.; Rudovich, Yuye, 2000 y.). Garchi g'arblik va sharqliklarning kreativlik borasidagi garashlari turlicha bo'lsada, biroq, har ikki madaniyat vakillari ham mazkur sifat va unga egalikni yuqoribaholaydilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nishonova Z.T., Alimova G.K. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi. -T.: TDPU, 2017.
2. Oila pedagogikasi. Prof. O.Xasanboyeva umumiy tahriri ostida. – T.: Aloqachi, 2007. – 384 b.
3. P.Xo'jayev, K.D.Raximqulov, B.B.Nigmonov Harakatli o'yinlar va uni o'qitish metodikasi. Toshkent-2010
4. Qayumova N. Maktabgacha pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent-2013
5. Qodirova F., Toshpo'latova Sh., A'zamova M. Maktabgacha pedagogika. Toshkent: “Ma'naviyat”, 2013.